

מבט אזורי-מדיני על המערכה בעזה

המערכה בעזה אינה סכסוך מקומי. אמנם הלחימה מתרחשת באזור גיאוגרפי מצומצם, אך קיימת סכנה שהיא תתלקח למערכה אזורית, ובכל תרחיש סיומה ושאלת "היום שאחרי" יתגבשו תוך כדי מעורבות משמעותית של ארה"ב ושל השחקנים האזוריים. ישנה חשיבות רבה להכיר ולהבין את יחסן של המדינות באזור כלפי המערכה בעזה, את האינטרסים, הרגישויות והיכולות של כל שחקן רלבנטי. בקובץ זה תמצאו ניתוחים קצרים מאת מומחי מיתונים, המציגים בקווים כלליים את המבט האזורי על המערכה בעזה, ועקרונות מנחים למדיניות ישראלית.

7.10-18.10 – ימים ראשונים

מבט אזורי – ד"ר רועי קיבריק:

אחת הקונספציות שהתרסקו בבוקר השבעה באוקטובר, היא הקונספציה אותה קידם נתניהו, שניתן "לדלג" על הסוגיה הפלסטינית אל עבר נורמליזציה עם העולם הערבי. המערכה בה פתח החמאס הוכיחה גם לישראל וגם למדינות ערב שלא ניתן לעשות זאת, ושיש להשקיע בפתרונה, לפני שפונים לעיצוב מחדש של המזרח התיכון.

היעדר פתרון לסוגיה הפלסטינית מאיים על היציבות באזור, ועל היכולת לגבש מחנה רחב תחת המטרייה האמריקאית, שדואג ליציבות ונלחם באסלאם הפוליטי הקיצוני. היעדר הפתרון לסוגיה הפלסטינית מהווה איום בעל פוטנציאל קיומי עבור ירדן. התייצבות הרחוב הערבי לצד הפלסטינים מאתגר את השלטונות במצרים, מרוקו, איחוד האמירויות ובחריין, ובשאר המדינות שמעוניינות לקדם שיתופי פעולה עם ישראל. הדבר האחרון שלבנון צריכה כדי להתאושש היא כניסה של חזבאללה בהוראת איראן למערכה מקיפה מול ישראל על רקע המאבק בעזה, וביוון וקפריסין מודאגים מחוסר היציבות במזרח אגן הים התיכון שייזלוג אליהן. במובנים מסוימים הסכסוך הישראלי-פלסטיני אף מתחבר למאבק העולמי בין כוחות המערב לבין הציר הרוסי-סיני-איראני.

התמונה המתבהרת מהמערכה העכשווית בעזה היא שהישראלים והפלסטינים כבר אינם מנהלים לבדם את ההצגה, ובוודאי שאין ביכולתם לפתור בעצמם את הסכסוך. שתי ההנהגות – הישראלית והפלסטינית – סובלות מהיעדר לגיטימציה וחוסר יכולת להוביל להכרעות מרחיקות לכת ונחוצות. שני הצדדים זקוקים לעזרה מבחוץ – לארה"ב, לאירופה ולמדינות האזור – כדי לצאת ממצוינות המשך ניהול הסכסוך ומעגל האלימות אל עבר הסדר מדיני בר-קיימא. לארה"ב תפקיד מכריע בעיצוב דמותו של האזור, אם תבחר לעשות זאת. היא זו שמסוגלת לערוב לביטחונה של ישראל אך גם לדרוש ממנה לנקוט בצעדים מרחיקי לכת, הכוללים בין היתר את ריסון ההתנחלויות וקידום צעדים לעבר פתרון שתי המדינות. היא זו שיכולה להשקיע משאבים רבים בחיזוק ההנהגה הפלסטינית שתיבחר ותקום על בסיס הרשות, ובחיזוק המשטרים במצרים ובירדן. היא זו שיכולה להוביל להקמת מערך של שיתוף פעולה אזורי נגד איראן וגרורותיה.

לו היתה לישראל ממשלה מתפקדת, ולו בחרה ישראל בנתיב של פתרון שתי המדינות, היתה מונחת לפניה כעת ההזדמנות לחבור בהובלת האמריקאים לכל הכוחות המתנגדים לאסלאם הפוליטי הקיצוני ורואים בו אויב משותף, ולגייס גם אותם למאבק בחמאס, בחזבאללה ובאיראן. זה כולל גם את ההנהגה הפלסטינית שמכירה בישראל. היעדר הכרעה ישראלית בפתרון שתי המדינות, מהווה פספוס הזדמנות אסטרטגית, ומסמנת שממשלת ישראל ממשיכה למעשה לראות בחמאס נכס, ומעדיפה להקריב את קיבוצי העוטף במדינת ישראל על מזבח ההתנחלויות והרצון של המתנחלים להמשיך להתפלל בקבר שכם ולהקים סוכה בחווארה.

מבט על מצרים - פרופ' אלי פודה: (פורסם [טור דעה](#) בנושא ב-N12)

המלחמה הנוכחית בין ישראל לחמאס מהווה עוד מבחן ליחסי ישראל-מצרים, משום שהיא טומנת בחובה פוטנציאל להידרדרות היחסים.

באופן כללי, מצרים חולקת עם ישראל אינטרס ברור: הריסת היכולות הצבאיות של חמאס וג'יהאד אסלאמי; ואם אפשר, והחזרת הרשות הפלסטינית לעזה. מטרה זו, דרך אגב, נתמכת על ידי לא מעט מדינות סוניות באזור, גם אם בשקט. משטר א-סיסי, כידוע, ריסק את תנועת האחים המוסלמים – ממנה יצא חמאס – והוציא מחוץ לחוק. לא היה זה מקרה שמצרים לא התערבה במהלך מבצע "עופרת יצוקה" ב-2014, כמו גורמים אחרים בעולם הערבי, משום שהיה לה אינטרס שישראל תכתוש את חמאס. מצרים גם פעלה לסתום מנהרות הברחה של חמאס, אם כי ככל הנראה לא באופן הרמטי.

ואולם, המלחמה הנוכחית מעמידה בפני מצרים שלושה אתגרים, שחלקם לפחות לא ניצבו בפניה קודם לכן, בוודאי שלא בעוצמה הזו. האתגר הראשון הוא החשש שאלפים ואולי יותר פלסטינים (מתוך אוכלוסייה של 2.2 מיליון נפש) ירצו לברוח מהרצועה לעבר סיני דרך מעבר רפיח. הצהרות לא רשמיות שנשמעו מישראל הקוראות לפלסטינים לברוח לסיני התקבלו במצרים בדאגה ובכעס, דבר שהוביל להכחשות רשמיות מישראל. א-סיסי וממשלתו הבהירו כי לא יאפשרו פגיעה בביטחון הלאומי או בגבולות הריבוניים של מצרים, אולם אין ספק כי חשש זה מדיר שינה מעיניהם.

האתגר השני נוגע למקומה ולתפקידה של מצרים במשבר הנוכחי; באופן מסורתי, מצרים רואה את עצמה כמי שראויה לתווך בין ישראל לחמאס, וזאת בשל הקרבה הגיאוגרפית ותפקידה ההיסטורי בבעיה הפלסטינית. מצרים - בראשות חוסני מובארכ ב-2009, מוחמד מורסי ב-2012 ובראשות סיס ב-2014 – מילאה תפקיד חשוב בתיווך ובהשגת הפסקת האש במבצע "עופרת יצוקה", "עמוד ענן" ו"צוק איתן", אך היא נאלצה לבלוע את הגלולה שקטר החלה למלא תפקיד פעיל מאז 2014 בתיווך, ובמיוחד הזרימה כספים לחמאס דרך ישראל. עתה, שוב, מצרים ניצבת בפני האפשרות שמדינות אחרות – קטר, תורכיה ואולי מדינות מפרץ אחרות – יכנסו לתפקיד ההיסטורי המצרי, ובכך יעניקו מכה נוספת לדימוי המנהיגותי ההולך ודועך של מצרים בעולם הערבי.

האתגר השלישי נוגע לצורך של ההנהגה להרגיע את דעת הקהל התומכת בפלסטינים, גם אם לא בהכרח בארגון חמאס באופן ספציפי. דהיינו, ככל שהמשבר ההומניטרי בעזה יגבר, יגברו הקולות בתוך מצרים (ובעולם הערבי בכלל), הקוראים להתערבות, ואולי אפילו להשעיית או לניתוק היחסים עם ישראל.

הידרדרות ביחסי שתי המדינות עלולה להתפתח מכמה כיוונים מהקל לכבד: ראשית, הצהרות לא אחראיות מצד ישראל, כמו למשל המלצתו של שר החינוך יואב קיש לפלסטינים לצאת מעזה למצרים. שנית, הפצת מידע שמהימנותו לא ברורה, כמו הידיעה על כך שמצרים הזהירה את ישראל מפני מבצע של חמאס – שבינתיים הוכחשה על ידי גורמים רשמיים במצרים. שלישית, העדפת מתווך ערבי אחר על פני מצרים; ולבסוף, והכי חשוב, הידרדרות המצב ההומניטרי בעזה שתוביל ללחץ מלמטה על המשטר לנקוט צעדים מול ישראל.

היחסים עם מצרים מהווים אבן ראשה של יחסי ישראל במרחב המזרח תיכוני, ולכן צעדיה חייבים להיות מתואמים בשקט עם מצרים באמצעות כל מנגנוני הקישור שנבנו בעבר. הידרדרות ביחסי ישראל-מצרים עלולה לחבל גם ביחסי ישראל עם מדינות ערביות מתונות אחרות וליצור מגבלה משמעותית לגבי מרחב הפעולה של ישראל בעזה.

מבט על ארה"ב – נדב תמיר

הממשל האמריקאי התייצב באופן חסר תקדים לצד ישראל במערכה נגד החמאס. נאומו של בידן וביקורו בארץ, והגעתם של מזכיר המדינה, מזכיר ההגנה ומפקד פיקוד מרכז, יחד עם העברת שתי נוסאות מטוסים

לאזור, ביטאו את המחויבות האמריקאית לישראל, והיוו מרכיב חשוב בהרתעה ובמניעה, לפחות זמנית, של גלישת העימות בעזה לזירות אחרות. התמיכה הדו-מפלגתית באה לידי ביטוי בביקורה של משלחת סנטורים מטעם הקונגרס בראשות מנהיג הרוב.

ארה"ב משקיעה מאמץ ניכר למנוע מהסכסוך המקומי להדרדר לסכסוך אזורי/גלובלי שיאלץ אותה להיות מעורבת צבאית בזירות נוספות. מהלכיה נועדים להגביל את ניסיונותיהן של סין ורוסיה לנצל את המצב ולחזק את מעמדן באזור, לדאוג ליציבות של בעלות הברית הפרו-אמריקאיות באזור, להגן על אזרחים אמריקאים ולשחרר את החטופים בעלי האזרחות האמריקאית, ולוודא שישראל פועלת לפגוע בחמאס תוך התחשבות בדין הבינלאומי ותוך חתירה לסיום המערכה שיאפשר קידומו של הסדר מדיני.

ארה"ב היא זו שיש בכוחה לעצב נתיב יציאה מהמערכה הצבאית ולהוביל לאחריה תהליך מדיני של הסדרה אזורית. לשם כך, מלבד הגב שהיא מעניקה לישראל, היא גם שומרת שישראל תפעל בצורה אסטרטגית ורציונלית. הממשל האמריקאי הוא זה שצריך לתמוך ביציבות הפנימית במצרים, ירדן, ערב הסעודית, איחוד האמירויות ובחריין ולגייס אותן להכלה של המערכה הצבאית, למאמץ המדיני שלאחריה, למניעת הגלישה של האלימות לגדה המערבית, ולבניית וחיזוק הכתובת הפלסטינית שתיקח אחריות על עזה בהמשך הדרך. במקביל עליה להפעיל מנופי השפעה על תורכיה, קטר ומצרים להגברת הלחץ על חמאס ופעילותו. בסופו של דבר, ארה"ב היא זו שיכולה למנף את המשבר הנוכחי לכדי קידום אסטרטגיה מדינית ליישום פתרון שתי המדינות.

בעת הזו, נוכח תפקידה של ארה"ב במערכה, ועומק המשבר בצד הישראלי, על ישראל לפעול בתיאום הדוק עם הממשל האמריקאי, תוך התחשבות מקסימלית באינטרסים שלו, והיענות מרבית לרגישויות שלו. במקרה הזה, הצלחה של האמריקאים תהיה גם הצלחה של ישראל.

מבט על אירופה – ד"ר מאיה שיאון צדקיהו:

בשבוע וחצי הראשון למלחמה, מאוקראינה מערבה, ממשלות אירופה עומדות לצד ישראל. שרי חוץ וראשי המדינות הגדולות ביבשת: גרמניה, צרפת, בריטניה ואיטליה, מתייצבים לצד ארה"ב ומבקרים בישראל. גם נשיאת הנציבות האירופית ונשיאת הפרלמנט האירופי הגיעו וירדו לכפר עזה. לצד שתי נושאות המטוסים של ארה"ב, בריטניה שלחה שתי ספינות צי לישראל. גילויי סולידריות חזקים כאלו מאירופה לישראל לא נראו עשורים רבים, אם בכלל. ממשלות מדינות ביקורתיות לישראל בשל הכיבוש בשטחים הפלסטינים, כמו אירלנד ובלגיה, מנמיכות פרופיל. הנציג הגבוה למדיניות חוץ ובטחון של האיחוד האירופי הדגיש לצד הזעזוע הרב והסולידריות עם ישראל בימים הראשונים את הצורך בפתרון מדיני לסכסוך הישראלי-פלסטיני. כיום הוא מדגיש את חשיבות הסיוע ההומניטרי לרצועה והימנעות מפגיעה באזרחים. לצד התמיכה בזכותה של ישראל להגן על עצמה, חוזר משפט נוסף: המלחמה צריכה להתקיים לפי דיני המשפט ההומניטרי הבינלאומי. זהו קו דומה לקו ממשל ביידן. כלומר, אין לישראל "צ'ק פתוח" במלחמה בעזה. ככל שישראל תצליח לעמוד בכך, התמיכה האירופית תשמר לטווח זמן ארוך יותר. ככל שהתמיכה האירופית תשמר חזקה, יקל על ארה"ב לתת גיבוי חזק לישראל.

אירופה אינה עשויה מקשה אחת. אך במשיכת מכחול עבה ניתן לשרטט **שני אינטרסים חשובים**. האחד, ישראל נתפסת כ"**מוצב קדמי של ה"מערב"** או העולם החופשי אל מול האימים האזוריים החוברים לאירופים: ציר רוסיה-איראן (ומאחוריו סין). יש לישראל יכולות צבאיות, אמל"חיות ומודיעיניות מוערכות, שיש להן השלכה לבטחון מדינות נאט"ו (למשל מודיעין על הכטב"מים שרוסיה קנתה מאיראן ועלולים להגיע גם למדינות נאט"ו השכנות). האינטרס השני הוא **מניעת הסלמה** של הסכסוך בין ישראל לחמאס לגזרת הצפון עם חזבאללה, וכמובן לאיראן. הסלמה כזו מאיימת בגל הגירה נוסף של פליטים לאירופה. אם לחבר בין שתי הנקודות, **הרצון הוא שישראל תשמר כנכס ולא תהפוך לנטל**. הסלמה משמעה שארה"ב מתוחה בין החזית במזרח התיכון לזו באוקראינה, ואירופה צריכה את ארה"ב ממוקדת באוקראינה.

אירופה יכולה לתת גיבוי לממשלת ולצבא ישראל במערכה נגד חמאס, או לנסות לבלום אותם. הגב האירופי חשוב גם לארה"ב. אירופה תדרש, וכבר מעניקה, סיוע הומניטרי רב יותר לארגוני האו"ם שברצועת עזה עבור הפליטים. שיקום הרצועה, לכשיגיע, ידרוש מאמץ בינלאומי הן ממדינות ערב והן מאירופה. אירופה מעניקה את היקף הסיוע הגדול ביותר לפלסטינים הן בעזה והן בגדה המערבית. ישראל זקוקה לסיוע זה, בייחוד

לשמירת השקט בגדה המערבית ולשימור שיתוף הפעולה מצד הרשות הפלסטינית. **בסוגית החטופים**, אין לאירופה או לאיחוד האירופי מנופי לחץ ישירים על חמאס, כיוון שהכירו בו כארגון טרור לפני 20 שנה. אירופה יכולה להפעיל מנופי לחץ עקיפים על חמאס דרך קשריה עם קטר. יש לציין שלחטופים רבים אזרחות אירופית בנוסף לישראלית.

ממשלות רבות ביבשת אירופה עברו בשנים האחרונות שינוי מגישה ביקורתית לגישה יותר תומכת בישראל. ישראל צריכה לשמר את רוח הסולידריות והעמידה לצד ישראל באירופה לאורך המלחמה. יש לישראל יכולת רבה יותר לשמר את תמיכת הממשלות, מאשר הקושי לשמר דעת קהל אוהדת לישראל. כאשר כלי התקשורת מציגים את סבל הפליטים הפלסטינים ברצועה, תמונות הזוועות מישובי עוטף עזה עלולות להשכח ואיתן גם הסיבה לפתיחה במלחמה.

מבט על ערב הסעודית - שירי פיין-גרוסמן:

(פורסם [טור דעה](#) בנושא ב-Ynet)

כל מי שירצו לתכנן אסטרטגיה מנצחת ובת-קיימא, ידרשו לחשוב על מצב הסיום הרצוי לאחר מיטוט שלטון החמאס, יעד שעלינו להשיגו בכל מחיר. מצב סיום בו חמאס חדל מלהתקיים במרחב מחייב אותנו לעסוק בפתרון הסוגיה הפלסטינית ובשאלה מי ישלוט ברצועת עזה לאחר הפעולה הצבאית והפגיעה בחמאס.

מבחינה ביטחונית-אסטרטגית גרידא, התקבעו שתי תפיסות מתחרות – פתרון המדינה האחת בין הירדן לים או פתרון שתי המדינות. ללא הכרעה בסוגיה הפלסטינית יהיה קשה לתכנן את מצב הסיום למלחמת עזה. המשבר הקשה שבו אנו מצויים עשוי להוות הזדמנות לחייב את ערב הסעודית לקחת תפקיד פעיל הרבה יותר ביחס לרצועת עזה וחמאס. ערב הסעודית, תחת מנהיגה בפועל, יורש העצר מחמד בן סלמאן, שואפת למצב את עצמה כמנהיגה אזורית אשר משחקת תפקיד קונסטרוקטיבי בזירה הבינלאומית. דוגמה אחת לכך היא אירוח פסגת שלום בין-לאומית בנושא מלחמת רוסיה-אוקראינה רק באוגוסט האחרון.

לערב הסעודית ולישראל אינטרסים משותפים רבים ובראשם המאבק באסלאם הקיצוני מבית היוצר של דאע"ש והאחים המוסלמים. נושא זה תואם את הרצון הסעודי להמשיך בשיפור וחיזוק תדמיתה כמדינה ידידותית לתיירות, השקעות ועסקים. ערב הסעודית כמעט ולא היתה מעורבת במאמצי התיווך הנוגעים ללחימה בין ישראל לבין החמאס ולא נטלה חלק משמעותי במאמץ למגר את החמאס. ערב הסעודית, כמו ישראל, חשבה שניתן להמשיך לחיות לצד החמאס. אלא שהאירועים הטראגיים האחרונים שוב הוכיחו כי אין ואקום וככל הנראה איראן, חזבאללה והחמאס זיהו הזדמנות אסטרטגית לפגוע בישראל – להשתלט גם על הגדה המערבית אחת ולתמיד ולאחד את הזירה הפלסטינית תחת שלטונם הקיצוני. הלחימה העצימה במרחב המזרח התיכון, כה קרוב לגבול מצרים ולא מאוד רחוק מגבול ערב הסעודית וירדן, מקרינים באופן שלילי על כל המדינות במרחב, והסיכון למלחמה אזורית גדל.

כעת ישנה הזדמנות היסטורית לישראל לחבור למחנה הערבי המתון נגד יריבותיהן המושבעות המשותפות – איראן (לצד קטר ותורכיה התומכות גם הן בחמאס). קטר אף מתירה למנהיגי חמאס לשהות ללא מפריע בשטחה, דבר שחייב להשתנות. עלינו לפעול יחד, במיוחד מול מקבלי החלטות בארצות הברית ובנות ברית נוספות כגון צרפת, גרמניה, אנגליה ועוד.

המכשול העיקרי בחבירה לערב הסעודית וקידום הנורמליזציה ויצירת קואליציה אזורית למאבק בטרור האסלאמי, היא התנגדות ממשלת ישראל לקידום פתרון שתי המדינות. ככל שישראל תאותת כי פניה לשליטה ברצועת עזה, לצד המשך המאבק ברשות הפלסטינית והחלשתה, כך האפשרות לגייס את ערב הסעודית כשותפה תתרחק. מנגד, אימוץ היוזמה הסעודית משנת 2002 כבסיס לחידוש המשא ומתן בהובלה אמריקנית-סעודית, תשרת את שיקולי הביטחון הלאומי האמריקנים (והישראליים) לקרב מחדש את ערב הסעודית ולהרחיקה מהציר הסיני-רוסי-איראני. יש לזכור כי בידי הסעודים גם מנופים חשובים הנוגעים למחירי הנפט העולמיים, אשר משפיעים על הלחימה בין רוסיה ואוקראינה.

חשוב להבין, תושבי מדינות ערב אינם זוכים למלוא חופש הביטוי הניתן לתושבי המדינות הדמוקרטיות המערביות, אך אין זה אומר שהנהגותיהן אינן מתחשבות בדעת הקהל והציבור. האינטרס העליון של יורש העצר הסעודי הוא שמירה וביסוס של המשך שלטונו, ולשם כך יש לו צורך בתמיכה ציבורית. נושא זה הוא

בראש מעייניו והוא אינו מעוניין לסכן זאת במצב הנוכחי, במיוחד לאור מראות קשים מבחינת הפגיעה בבלתי מעורבים שהיא חלק בלתי נפרד מכל מלחמה. דעת הקהל בערב הסעודית, שרק לפני מספר חודשים פורסם כי אחוזי התמיכה בקשרים עסקיים וספורטיביים עם ישראלים הגיעה לנקודת שיא של כמעט מחצית מתושביה, תתקשה לקבל חבירה לישראל ללא קידום פתרון שתי המדינות.

בשורה התחתונה, הסבירות לקידום הנורמליזציה עם ערב הסעודית ולגיוסה למאבק משותף באסלאם הקיצוני תלך ותתרחק ככל שנמשיך להימנע מקידום פתרון שתי המדינות. בחירה במרכיבי פתרון המדינה האחת, כגון כיבוש הרצועה, שליטה בה והמשך החלשת הרשות הפלסטינית עלולה להוביל לניתוק היחסים עם מדינות הסכמי אברהם (אשר כבר עתה נאלצות להדוף ביקורות חריפות נגד הנורמליזציה), תוביל לפגיעה קשה בלגיטימציה הבין-לאומית שישראל זוכה לה ובשל כך תקצר את שעון החול המדיני ללחימה – אך גם תפספס הזדמנות היסטורית לגיבוש של מחנה אזורי משותף הפועל נגד איראן וגרורותיה.

מבט על איראן - ד"ר גיל מורסיאנו:

איראן מובילה מזה עשור מדיניות של "איחוד זירות" – במסגרתו היא פועלת לתאם ולהפעיל מערכה רב-זירתית בארבע זירות לפחות – עזה, הגדה, לבנון – באמצעות חזבאללה, וסוריה - באמצעות, בין השאר, מיליציות בשליטתה (החות'ים בתימן ומיליציות נתמכות איראן בעיראק עלולות אף הן להצטרף). בשנים האחרונות הידקה יחסיה עם חמאס (לאחר המשבר בזמן מלחמת האזרחים בסוריה) ופעלה להגביר את כשירותו הצבאית ולשפר את יכולת התקיפה שלו (לצד זו של הג'אהד האסלאמי). בשלב זה לא ברור האם איראן היתה מעורבת בתכנון המתקפה של ה-7 באוקטובר במסגרת ניסיון מכוון לעורר הסלמה אזורית. [פגישה שנערכה בלבנון](#) בין בכירי משמרות המהפכה, חזבאללה וחמאס לפני מספר שבועות יכולה להעיד שהאיראנים לפחות ידעו על הכוונה הכללית של חמאס להסלים את המצב.

הסלמת המלחמה בין ישראל לחמאס לכדי סכסוך אזורי אינה משרתת בשלב זה את האינטרס האיראני. בראש ובראשונה, היא עשויה לסכן את שני המרכיבים העיקריים שהאיראנים שומרים למערכה מתוכננת במקרה של תקיפה ישראלית באיראן – חמאס מדרום וחזבאללה בצפון. בנוסף, הם עלולים לסכן את תהליך המשא ומתן שמקיימים האיראנים עם ארה"ב בנושא העשרת האורניום, כמו גם להדגיש בפני מדינות המפרץ, איתן נירמלה איראן לאחרונה יחסים, את הפוטנציאל ההרסני של איראן באזור. בהתאם, מנהיג איראן חמנאהי הקפיד עד עתה להכחיש כל מעורבות בתכנון מתקפת החמאס.

עם זאת, איראן, והמיליציות הנאמנות לה בלבנון ובסוריה צפויים לקחת חלק בהסלמה באחד משני תסריטים: מהלך קרקעי רחב וסכנה להמשך קיומו של חמאס – במקרה זה עלולה איראן לפעול באמצעות חזבאללה ו/או כוחות אחרים על מנת למנוע את קריסתו של חמאס, ובמקביל לנצל את זעם הציבור בעולם הערבי על מנת למתג עצמה כמגינת האינטרס הפלסטיני. הסלמה בלתי מכוונת – בדומה להשתלשות האירועים בתחילת מלחמת לבנון השנייה – פעולה צבאית מוגבלת של חזבאללה עלולה לגרום להחמרת התגובות הישראליות וליצור דינמיקת הסלמה של פעולות ופעולות נגד שסופה במלחמה כוללת.

על ישראל להציב בפני איראן דילמה כפולה – מדינית-צבאית. מחד, להבהיר את ההשלכות ההרסניות של הסלמה עבור חזבאללה, עתידה של לבנון, ומשטר אסד, תוך הצגת קואליציה הרתעה רחבה ככל האפשר של גורמים מערביים. מאידך, לחזק את שיתוף הפעולה עם שותפים אזוריים, בדגש על ערב הסעודית, האמירויות ומצרים – בבניית פתרונות מדיניים לשיקומה של עזה ולקידום מהלכים מדיניים מול הפלסטינים. שילובן במאמץ מדיני ישראלי-מערבי עשוי למנוע התקרבות של מדינות אלו לציר האיראני.

מבט על מדינות המפרץ - ד"ר מורן זגה:

דעת הקהל במדינות המפרץ מתאפיינת בגישה פרו-פלסטינית מובהקת. לאחר היומיים הראשונים שבהם הוצגו עדויות של הקורבנות וההרס בצד הישראלי, הנרטיב השולט במדיה המפרצית מאז ועד היום חזר להדגיש את הפגיעה באזרחים פלסטינים, את הבעיה ההומניטרית ברצועת עזה ואת החשש הגדול מכניסה קרקעית של צה"ל לרצועה והשלכותיה. במובן זה, הנרטיב אינו שונה ממה שנראה בסבבי אלימות קודמים ולא ניכר שיש הפנמה של העוצמה ודרגת האלימות כלפי הצד הישראלי באירוע זה. התפיסה הרווחת בדעת

הקהל במדינות המפרץ היא שהתפרצות הזעם והאלימות הפלסטינית היא תוצאה ישירה של המדיניות הישראלית במזרח ירושלים ובגדה המערבית, ושל הפרובוקציות של שרים ומתנחלים באל-אקצא וביישובי הגדה.

ברמת ההנהגה של מדינות המפרץ, ישנן גישות שונות כאשר בחריין נחשבת למתנגדת המשמעותית ביותר של החמאס, קטאר נחשבת לתומכת הגדולה שלה, ואיחוד האמירויות וערב הסעודית משמיעות מסרים מאוזנים. ההודעות לתקשורת ביטאו בימים הראשונים חשש מהסלמה של המצב והבנה שלמתקפה של ה-7 באוקטובר יש השלכות משמעותיות על האזור. במובן זה, ישנו פער בין תפיסת המנהיגים לאזרחים. ככל שהימים נוקפים, המסרים של ההנהגות באזור מבטאים מענה לדעת הקהל ומביעים תמיכה לא מאוזנת בפלסטינים. בפועל, התמיכה של ההנהגה במפרץ בפלסטינים ברצועה מתרחשת לצד מעורבות פעילה של כל אחת מארבע מדינות המפרץ הנזכרות באירוע. התמיכה הכלכלית היא כמובן הבולטת כלפי חוץ, אך במישור המדיני המעורבות משמעותית הרבה יותר, בין אם במטרה להעניק פתרון מידי לפלסטינים שמתדפקים על מעבר רפיח ובין אם במטרה להגיע להסדר מדיני.

בסופו של יום, המלחמה שישראל נכנסה אליה בעל כורחה היא אותו מאבק שמדינות המפרץ בעצמן היו פעילות בו בעשור האחרון, בין גורמי טרור לממשלות מדינתיות, בין האסלאם הפוליטי למתון ובין הקיצוניות לציביות.

מבט על תורכיה - ד"ר נמרוד גורן:

רצועת עזה חשובה לתורכיה, וביתר שאת תחת שלטונו של ארדואן. לאורך חמש עשרה השנים האחרונות, מתיחויות ומשברים בין ישראל לתורכיה נסובו סביב ירושלים או עזה, ולמתרחש ברצועה וסביבתה הייתה השפעה משמעותית לגבי טיב ודרג היחסים בין המדינות.

בסבבי לחימה קודמים, תורכיה הייתה מוגבלת ביכולות שלה למלא תפקיד מדיני בהשגת הפסקות אש, למרות שהייתה מעוניינת בתפקיד שכזה. המשבר ביחסים שלה עם ישראל והקרבה המשמעותית לחמאס פסל אותה בעיני ירושלים למלא תפקיד תיווך כלשהו. המשבר ששרר בין תורכיה ומצרים, פסל את אנקרה גם בעיני קהיר.

למלחמה הנוכחית מגיעה תורכיה במצב שונה – יחסים שהוסדרו עם ישראל, כולל פגישה בין המנהיגים שהתקיימה לפני חודש בניו יורק; ויחסים שהוסדרו עם מצרים. לכאורה, תנאים שמאפשרים לתורכיה למלא תפקיד מרכזי יותר בהיבטים ההומניטריים והמדיניים של המלחמה בין ישראל לחמאס ושל תכנון עתידה של רצועת עזה.

תורכיה הביעה תחילה את רצונה לסייע בפתרון משבר החטופים והשבויים, אך ככל שמתגברת התקיפה הישראלית על חמאס וככל שגדלים ממדי הנזק ברצועת עזה – הצהרותיו של ארדואן ביחס לישראל הופכות קשות יותר.

ישנה היתכנות שהדבר יוביל למשבר נוסף ביחסים והורדת דרג, כפי שקרה בעבר, אך האינטרס של שתי המדינות הוא להימנע מכך, להכיל את המשבר, ולאתר זווית בסוגייה הפלסטינית בה יכולה תורכיה לתרום.

ביקור שר החוץ התורכי, מקורבו של ארדואן, בקהיר בימים האחרונים מעיד על רצון בתיאום מסוים בין מצרים ותורכיה, לכל הפחות לגבי העברת סחורות וסיוע לרצועת עזה, מתורכיה דרך אל-עריש שבמצרים.

בחיבה המדינית על היום שאחרי המלחמה, יש מקום לשיח ישראלי-תורכי-מצרי משותף, אך זה יוכל לקרות רק אם היחסים הביטוראליים ישרדו את תקופת הלחימה שעוד צפויה לנו, והדבר תלוי הרבה בבחירות שיעשה ארדואן.

מבט על הברית ההלנית - השגריר לשעבר מיכאל הררי:

יוון וקפריסין ניצבות איתן לצד ישראל מייד עם הפתעת השביעי לאוקטובר. שני המנהיגים, ראש הממשלה מיצוטאקיס והנשיא כריסטודולידס שוחחו מיידית עם נתניהו, וגיננו בתוקף את ההתקפה הרצחנית של החמאס. ניכרת גם התמיכה הציבורית הרחבה בישראל, פרי הידוק היחסים בין שלוש המדינות בשנים האחרונות. הפרלמנט היווני האיר את הבניין עם דגל ישראל. בה בעת, התמשכות הלחימה, היקף האבדות והנזק, ובעיקר משבר הומניטרי שמתפתח ברצועת עזה, מגבירות את הדאגה בשתי המדינות. מיצוטאקיס קרא, כבר ביום הראשון לפרוץ האלימות, על החשיבות בשמירה על חיי האזרחים בעזה. במקביל, ננקטו ביוון ובקפריסין צעדים כדי להתמודד עם גלי פליטים, שאפשר ויתפתחו בעקבות המשבר המעמיק.

הברית האסטרטגית בין שלוש המדינות, שמגובה בשיתוף פעולה הדוק עם ארה"ב, איתנה. ההתנהלות האמריקנית המהירה והמרשימה ממחישה את השינוי האסטרטגי שחל במזרח הים התיכון בכלל, ובמשולש הישראלי-יווני-קפריסאי בפרט. לכך חשיבות עצומה, בראייתן, מול אנקרה.

בה בעת, חשוב לזכור:

- אתונה מבקשת לקדם את מדיניות ההפשרה מול אנקרה, שהחלה עוד במהלך השנה האחרונה, ונמשכת ביתר שאת בשבועות האחרונים. אמנם אין אשליות ביחס לארדואן, אולם האינטרס היווני (והתורכי) בהמשך המגעים, ואולי אף בהשגת התקדמות בילטראלית, בעינו עומד. קפריסין עוקבת בעניין, ואולי אף בחשש מסוים (דיסקרטי), אולם המשך היציבות באזור חיוני ביותר גם עבורה.
- העמקת המשבר ברצועת עזה, והסכנה להתרחבותו ללבנון, מדאיגות מאד את שתי המדינות. החשש הינו מפני גלי פליטים נרחבים, וכמובן מפני מלחמה נרחבת יותר באזור, לה השלכות אסטרטגיות וכלכליות משמעותיות.
- משבר הומניטרי ברצועת עזה יחייב את שתי המדינות, ובעיקר את יוון, לקרוא ולתמוך במהלכים שיפצירו בשני הצדדים, קרי ישראל, לנקוט בצעדים אסרטיביים יותר למניעת התדרדרות רחבה יותר. ישנו קשב מיוחד בשתי המדינות לעמדתה של מצרים, והחשש מפני אי-יציבות בקרבה, בוודאי לנוכח המשבר הכלכלי החמור בו היא שרויה. טרם ברור גם כיצד תשפיע הפחתת יצוא מישראל למצרים עקב השבתת מאגר תמר.
- הזירה הפנימית בשתי המדינות עברה שינוי דרמטי לטובת ישראל בשנים האחרונות. בעינה עומדת, עם זאת, אהדה בסיסית לצד הפלסטיני. בקפריסין אהדה זו נסמכת על מפלגת האופוזיציה העיקרית, המפלגת הקומוניסטית, וביוון על דעת קהל נרחבת שמסורתית ולאורך שנים התאפיינה בתחושות אנטי אמריקניות ופרו ערביות. אלו יתחדדו ככל שיעמיק המשבר ההומניטרי ברצועת עזה, ואם המצב בגדה המערבית יחריף יותר.

בשורה התחתונה, הברית המשולשת איתנה, והאינטרסים האסטרטגיים של שלוש המדינות הדוקים. כאמור, חשיבות עצומה לזווית האמריקנית. התמשכות הלחימה תחדד רגישויות מובנות בזירה הפנימית, תחייבנה את שתי הממשלות באתונה ובניקוסיה למנן את הצהרותיהן, ולהעביר שלא בפומבי מסרים מתאימים לישראל, אולם לא תסדוק את מערכת היחסים ההדוקה עם ישראל.

מבט על מרוקו - עינת לוי:

המלחמה בין ישראל וחמאס תופסת את מרוקו תוך כדי שזו החלה לחזור לשגרה ולהתמודד עם נזקי רעידת האדמה הכבדים שפקדו אותה לפני יותר מחודש. האינטרסים המרכזיים של מרוקו על רקע המלחמה הנוכחית, כוללים לפני הכל את שימור היציבות הפנימית שלה ומניעת תסיסה והקצנה. היא זקוקה לשקט ויציבות כדי לשקם את נזקי רעידת האדמה ולהשיב את הפיתוח הכלכלי למסלול. בזירה הפנים מרוקאית ישנם כמה כוחות וגורמים אשר שואפים למנף את הסכסוך שפרץ בין ישראל לחמאס לטובת אינטרסים פוליטיים מקומיים - כדוגמת תנועות החרם והמפלגה האסלאמית ה-PJD, שאיבדה את השלטון בבחירות האחרונות ושואפת לחזק את כוחה דרך התמיכה העממית במאבק הפלסטיני. לא מן הנמנע כי ישנם ניסיונות איראנים בעבר ובהווה להשפיע גם על הנעשה במרוקו, באמצעות תמיכה בתנועות חברתיות ופוליטיות ובדרכי

פעולה רדיקליות - אלה עומדות בניגוד גמור לאינטרס המרוקאי. האינטרס השני, הוא שמירה על מערך הבריתות הרחב של מרוקו עם גורמים בקהילה הבינלאומית והאזורית, מה שיצריך ממנה את כישוריה הדיפלומטיים והמדיניים לטובת המשימה הלא פשוטה הזו. מצד אחד שמירה על הקשר הרשמי עם ישראל ומנגד גם עם קשריה עם הפלסטינים. כידוע נתניהו היה אמור לבקר במרוקו ואף היו כוונות לקיום "פסגת נגב" שנייה במרוקו בטווח הזמן הקרוב - אולם שני אלה ככל הנראה יידחו למועד אחר. ככלל, מרוקו תשאף לדבוק במדיניות של "נייטרליות קונסטרוקטיבית", אי נקיטת עמדה תוך שמירת קשר קרוב לכלל הגורמים. אולם ככל הנראה תאלץ להכריע לגבי עמדתה ביחס לתנועת החמאס, שספגה פגיעה תדמיתית קשה בעולם ולאור העמדה האמריקאית הבלתי מתפשרת הרואה בחמאס ארגון טרור הפועל בחסות איראנית ובדרכיו של דאעש.

בעיני חלק גדול מהציבור המרוקאי המלחמה בין ישראל לחמאס היא חלק מהמאבק למען העם הפלסטיני והאסלאם, כשהסמל של מסגד אל-אקצא וירושלים בולטים בשיח. עשרות הפגנות התקיימו ברחבי מרוקו מתחילת הלחימה, כשהגדולה בהן מנתה מאות אלפי תומכים. חשוב לציין, כי הציבור המרוקאי צורך מידע ותקשורת בעיקר דרך הרשתות החברתיות וערוץ אל-ג'זירה - אמצעים שממעטים לעסוק בזווית הישראלית או במראות הקשים שעלו מיישובי עוטף עזה. העמדה המרוקאית הרשמית לעומת זאת, הייתה בעיקרה נייטרלית וזהירה יותר. בהצהרה שפורסמה על ידי משרד החוץ המרוקאי ב-7 באוקטובר צוין כי מרוקו מביעה דאגה עמוקה להידרדרות המצב ופרוץ הלחימה ברצועת עזה, תוך גינוי הפגיעה באזרחים משני הצדדים. כמו כן, קראה מרוקו לעצירה מיידי של האלימות, והדגישה את עמדתה התומכת בדיאלוג ובמשא ומתן כנתיב היחיד למימוש פתרון מקיף ובר-קיימא לסוגייה הפלסטינית. למחרת, בצעד חריג, הנחה מלך מרוקו מוחמד השישי לקיים כנס חירום של ועידת הליגה הערבית ברמת שרי החוץ, ועידה שהתכנסה בקהיר ב-11 באוקטובר. אירוע מיוחד נרשם ב-14 באוקטובר - עצרת לשלום שאורגנה על ידי אחד מארגוני זכויות האדם בממלכה מול הפרלמנט המרוקאי ברבאט. העצרת עוררה עניין רב וזכתה לסיקור תקשורתי נרחב במרוקו ומחוצה לה. משתתפי העצרת הניחו את דגלי ישראל ופלסטין זה לצד זה וקראו לסיום המלחמה ולכינון שלום בין הצדדים. גילוי סולידריות נוספים כללו אזרחים מרוקאים שנרתמו לסייע למשפחות הנפגעים בישראל, במיוחד כמות תודה על התגייסותם של ארגוני סיוע אזרחיים מישראל להתמודדות עם נזקי רעידת האדמה במרוקו חודש קודם לכן.

המאפיינים הפוליטיים, הזהותיים והגיאוגרפיים של מרוקו מעניקים לה הזדמנות למלא תפקיד מסייע ותומך במגוון רחב של נושאים וזירות הקשורים לקידום פתרון למצב הנוכחי. מדיניות-החוץ של מרוקו השואפת למקם עצמה כמדינה נייטרלית התורמת ליציבות אזורית, היחס החיובי והאמון היחסי שהיא מקבלת מצד הפלסטינים והישראלים כאחד, והניסיון ההיסטורי שלה, מעניקים למרוקו הזדמנות לסייע בתיווך בין הצדדים. היא ככל הנראה לא תהיה זו שתעניק סיוע כמו ערבויות כספיות או ביטחוניות, אך אולי תוכל לשמש כמקום מפגש נייטרלי ונוח לשיחות, וכמי שיכולה לסייע בתקשורת ולהעביר מסרים בין הצדדים. אחד מסמלי המלחמה הנוכחיים הוא המאבק על "אל-אקצא" וסוגיית ירושלים והמקומות הקדושים, מה שמעיד על מרכיב הדת כמשמעותי. למרוקו יש משקל סמלי חשוב בנושא הזה מתוקף תפקידה כיו"ר ועידת ירושלים תחת ארגון המדינות האסלאמיות ומתוקף מעמדו של המלך מוחמד השישי כ"אמיר אל-מאמינין", מנהיג המאמינים באשר הם - מוסלמים, יהודים ונוצרים.

הלחימה הנוכחית היא שעת מבחן לידידות הקרובה שהתפתחה בין ישראל ומרוקו מאז חידוש היחסים הרשמיים. לתמיכה ממרוקו יש ערך סמבולי רב עבור הציבור הישראלי ובמיוחד ליוצאי מרוקו החיים בישראל, כמו גם לקהילה היהודית החיה במרוקו.